

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalıkları

Mustafa Furkan Ocak [Sorumlu Yazar]
Gazi Üniversitesi, ocakmf@gmail.com

Ekrem Levent İLHAN
Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, leventilhan@gazi.edu.tr

Didem Gülçin KAYA
Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, didemkemec@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 30.05.2024

Makale Kabul Tarihi: 29.07.2024

Makale Yayın Tarihi: 31.07.2024

ÖZET

Bu araştırmada, Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, genel tarama modelinden faydalanılmıştır. Araştırma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ege Bölgesi'nde yer alan bir Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 68'i kadın, 133'ü erkek toplam 201 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplanması aşamasında araştırma içerisinde bulunan kişiler tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu", İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen, "Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ)" uygulanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin farkındalık düzeyleri cinsiyet, sınıf, branş, lisanslı sporcu olma, ailede engelli birey bulunup bulunmama ve ailede engelli birey varsa engel türü değişkenine göre karşılaştırılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 20 for Windows paket programına başvurulmuştur. Veri analizi olarak, öğrencilerin demografik özelliklerine ilişik bulgular için frekans ve yüzde; ilişkisiz ölçümlerde yaklaşık puanların karşılaştırılması için Varyans analizi (tek yönlü ANOVA, bağımsız örneklem t-testi), hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu belirlemek için ise Tukey testinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik orta düzeyde farkındalığa sahip oldukları görülmüştür. Kadın ve erkek öğrencilerin puanları yakın olmasına rağmen kadınların erkeklere göre daha yüksek farkındalığa sahip olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça farkındalığın da aynı doğrultuda arttığı kaydedilmiş olup 3. sınıfların diğer sınıflardan daha yüksek farkındalığa sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca ailesinde konuşma engeli bulunan bir öğrencinin yüksek düzeyde farkındalığa sahip olduğu dikkat çekmiştir. Araştırmada sporcuların farkındalıkları hakkında genel geçer bir değerlendirme yapabilmek adına spor özgeçmişinin daha detaylı ele alınması ve spor branşlarının kategorize edilerek incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, farkındalık, öğrenci, spor, zihinsel yetersizlik

Awareness of Sports Sciences Students towards The Impact of Sports on Individuals with Mental Disabilities

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the awareness levels of the students who study at the Faculty of Sport Sciences, whose educational orientation skills are expected to develop, towards the effects of sports in individuals with intellectual disability. The general survey model was used in the study. The research group consisted of 201 students, 68 female and 133 male, studying at a Sports Sciences Faculty in the Aegean Region in the 2021-2022 academic year. During the data collection phase, the "Personal Information Form" created by the people involved in the research, and the "Awareness Scale for the Effects of Sports on Mentally Handicapped Individuals" developed by İlhan and Esentürk (2015) were applied. In addition, the awareness levels of the students participating in the research were compared according to the variable of gender, class, branch, being a licensed athlete, whether there is a disabled person in the family, and if there is a disabled person in the family, the type of disability. SPSS 20 for Windows package program was used to evaluate the data. As data analysis, frequency and percentage for the findings related to the demographic characteristics of the students; Analysis of variance (one-way ANOVA, independent sample t-test) was used to compare approximate scores in unrelated measurements, and Tukey's test was used to determine between which groups there was a significant difference. While it is seen that the scores of the students of the Faculty of Sports Sciences differed significantly according to the gender and class variable; No significant difference was found between the other variables and the mean scores of awareness. As a result of the research; It has been observed that the students studying at the Faculty of Sport Sciences have moderate awareness of the effects of sports on individuals with mental disabilities. Although the scores of female and male students were close, it was observed that women had higher awareness than men. In addition, it was noted that as the grade levels of the students increased, the awareness increased in the same direction, and it was determined that the 3rd graders had higher awareness than the other classes. In addition, it was noted that a student with a speech disability in his family had a high level of awareness. In the research, it is recommended to examine the sports background in more detail and to categorize the sports branches in order to make a general assessment about the awareness of the athletes.

Keywords: Physical education, awareness, student, sports, intellectual disability

GİRİŞ

Bireyin ya da bireylerin yaşlılarına nispeten zihinsel, işitsel, görme, ortopedik ya da diğer gelişim özellikleri bakımından normalitenin altında veya üzerinde seyretmeleri özel eğitime ihtiyaç duyduklarının bir göstergesi olabilmektedir. Bu anlamda gerçekleştirilen tanılama süreçleriyle birlikte varolan durum açığa çıkarılmakta ve birey rehabilite edilebilmektedir. Tanılama modeli, tıbbi ve eğitsel açıdan ikiye ayrılmaktadır (Baykoç-Dönmez, 2011; Aksoy ve Çakmak, 2020). Tıbbi tanılama bakımından yetkili sağlık kuruluşları bünyesinde hekimler (Baykoç-Dönmez ve Şahin, 2011); eğitsel tanılama yönünden ise öğretmenler ve spesifik olarak özel gereksinimli bireylerin spora yönlendirilmesi noktasında beden eğitimi öğretmeni, antrenör, rekreasyonist ve spor yöneticileri önemli bir role sahiptir. Bu bilgilerden hareketle araştırmada sırasıyla; “zihinsel yetersizlik nedir?”, “zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkileri nelerdir?” ve en önemlisi “zihinsel yetersizliği olan bireyleri spora yönlendirecek ve eğitim verecek olan eğitmenlerin farkındalıkları ne düzeydedir?” sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Zihinsel yetersizlik, bireyin zihinsel işlevlerinde gerileme ve uyumsuz davranışlarında anlamlı düzeyde sınırlılık yaşanması durumu olarak tanımlanmaktadır (Metin, 2018). Zihinsel işlevlerdeki sınırlılık; muhakeme yeteneği, problem çözme, soyut düşünme ve karmaşık kavramları anlamlandırabilme becerisindeki kısıtlamalar olarak ortaya çıkmaktadır. Uyumsuz davranışlar da günlük hayattaki etkinliklerde görülebilen kısıtlılık durumları olarak belirtilmektedir (Turan, 2018). Zihinsel sınırlılığı olan bireylerin yaşları ilerledikçe kuvvet ve denge gibi parametrelerinde kayıplar ortaya çıktığı dile getirilmektedir (Graham ve Reid, 2000). Düzenli egzersiz programlarının motor becerileri geliştirdiği gerçeğinden yola çıkarak, bu tür bireylerin egzersizlere yönlendirilmesiyle yaşam kaliteleri artırılabilir. Hinckson ve Curtis (2013) de yetersizlik yaşayan bireylerin sporsal faaliyet ve rekreatif etkinliklere katıldıklarında sosyalleştiklerini, özgüvenlerinin arttığını belirtmektedir. Bir başka yönden sportif faaliyetlerin kaygı ve depresyon gibi olumsuz problemleri de azalttığı vurgulanmaktadır (Hinckson ve Curtis 2013). Bu anlamda alanyazında yapılan bilimsel çalışmalar doğrultusunda, sporun fiziksel ve sosyal gelişimi iyileştirici etkilerinin yadsınamaz düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Sözü edilen nitelikte iyileştirici ve düzeltici bir etkiye sahip olan sportif etkinliklerin yaygınlaştırılması ve bilgi düzeyinin artırılması önemli olarak görülmektedir. Bu bağlamda farkındalık; bireyin tüm duyu organlarını kullanarak yaşam alanını, çevresini anlamlandırması ve yaşanan olaylar hakkında bilgi sahibi olması, ilgi, istek ve önem göstererek kavraması gereken bireyi odak noktasına alması olarak ifade edilmektedir (İlhan ve Esentürk, 2015). Bu bilgiden hareketle, alan bilgisi olan, çok yönlü düşünen, empati yeteneğine sahip ve sporun iyileştirici gücünü benimseyen Spor Bilimleri öğrencilerinin özel gereksinimi olan bireylerin hayatlarını şekillendirebilmesi adına farkındalık önem arz etmektedir. Dolayısıyla iyileştirme sürecinde zihinsel sınırlılığı olan kişilerin sağlık sıkıntılarını en az düzeye indirmek ve toplumsal sosyalleşmelerine katkı vermek için en önemli oluşumlardan birisi beden eğitimi ve spordur (İlhan ve Esentürk, 2015; İlhan, Esentürk ve Yarımkaya, 2016; İlhan, Esentürk ve Yarımkaya, 2019). Beden eğitimi ve spor aktiviteleri, doğal yaşam alanı içerisinde bulunan bütün bireyleri değişik formlarda etkilemekte ve değişim formlarının bütünü

desteklemektedir (İlhan, 2008). Sporsal etkinlikler, zihinsel sınırlılıkları olan bireylerde olumsuz davranışlarının düzeltilmesi ve bu davranışların üstesinden gelecek zemininin oluşturularak rehabilitasyon olarak kullanılması etkili bir yöntem olarak görülmektedir (Atasoy ve Çimen, 2017).

Günümüzde engeli bulunan bireyler normal gelişim gösteren bireylerin yapabildiği birçok spor branşını başarıyla yapabilmektedirler. Bu tip sportif faaliyetlere katılan bireylere, kaslarının güçlenmesi, fiziksel aktivite düzeylerinin artması, dikkat ve koordinasyon gelişmesi, esneklik, duruş ve denge gelişimleri ile birlikte dolaşım ve solunum sistemlerinin gelişimlerini de olumlu katkılar sağlamaktadır (İlhan ve Esentürk, 2015; Yarımkaya, İlhan ve Karasu, 2017; Yarımkaya, Esentürk, İlhan ve Karasu, 2022). Bu tür bireylerin tümünün fiziksel aktiviteye yönlendirilmesinin ardından, içlerindeki özel yeteneklerin performans sporuna yönlendirilmesiyle elde edilecek sportif başarılarla çok daha etkin bir farkındalık yaratılabilmektedir. Türkiye’de engelli bireylere ve bu bireylerin çevrelerinde onlara yol gösterebilecek bilinçli insanların olması gerekliliği göz ardı edilemeyecek bir realitedir. Toplumsal olarak vicdanlı ve hassas bir yapı göstermemize rağmen, engelli farkındalığı ve bu farkındalığın devamlılığı noktasında yetersizlik göstermekteyiz. Engellilere karşı çok fazla acıma ve merhamet duygusu beslerken, bunların normal bireyler gibi aramızda yaşaması için ve birçok sportif branşta aktivite gösterip başarılı olabilmeleri hatta performans sporcuları olmaları için gerekli desteği gösterememekteyiz. Bu bağlamda gelecekteki mesleki yaşantılarında bireyleri spora yönlendirecek, onlara model olacak ve geleceğin sporcularının seçimini yapacak olan Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerine önemli görev düşmektedir. Bu bağlamda araştırmada, Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerinin bazı değişkenlere göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma sonrasındaki bulgular ve öneriler doğrultusunda Spor Bilimlerinde öğrenimlerine devam eden binlerce insanın engelliler hakkındaki görüşleri ve farkındalıkları arttırılarak, bu alandaki önemli bir açıklık giderilmiş olacaktır.

METOT

Araştırmanın Modeli

Çalışma, nicel araştırma modeli içerisinde yer alan bir genel tarama deseni çalışmasıdır. Tarama deseni ise genel tarama ve ilişkisel tarama olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel tarama araştırması, evren içerisinde oluşan çok sayıda elmandan, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir kanıya ulaşmak için araştırmaya içerisine katılan deneklerin belli başlı konulardaki özellik ve tutumlarının tespit edildiği araştırmalardır (Karasar, 2009).

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı Ege Bölgesi’nde bulunan bir Spor Bilimleri Fakültesi’nde öğrenimine devam eden ve gönüllü olarak bu çalışmaya katılan toplam 201 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem grubu Kolay Örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında; Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin demografik bilgilerine ulaşabilmek amacı ile “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Spor bilimleri fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin, zihinsel engelli bireylerde sporun

etkilerine yönelik farkındalık düzeylerini belirleyebilmek için ZEBSEYFÖ kullanılmıştır. Ölçeğin, geçerlik ve güvenilirliği İlhan ve Esentürk (2015) tarafından yapılmıştır. Anket katılımcılara yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır. ZEBSEYFÖ, 32 maddeden ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5’li Likert tipindedir. Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5 puan) olarak belirlenmiştir.

Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği

Verileri toplamak için ZEBSEYFÖ kullanılmıştır. Geliştirilen ölçeğin gerçeğinde 32 madde bulunan ölçekte Croanbach Alpha değeri 0,989 olarak kaydedilmiştir. Yapılan bu araştırmada ise ortaya çıkan Croanbach Alpha değeri 0,785 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek 32 maddeden oluşmaktadır ve 5’li derecelendirmeye göre hazırlanmıştır. Beş madde sırasıyla; “Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Hiç Katılmıyorum” şeklinde hazırlanmıştır. Maddelerdeki olumlu anlamlar için 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puanlanırken; negatif anlamlar için ise 1, 2, 3, 4, 5 olmak şartı ile tersten değerlendirme yapılmıştır. Ölçek içerisinde olumsuz anlam içeren sorular “3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27 ve 30” sayılı sorulardır. Ölçekten alınabilecek en üst puan 160, en az ise 32 puandır. Öğrenciler bu puanlar arasında üç grupta sınıflandırılacaktır . Böylece ölçekten 32 ile 74 puan alan öğrenciler düşük, 75 ile 117 puan arasında alan öğrenciler orta seviyede, 118 ile 160 arasında puan alan öğrencilerse yüksek seviyede farkındalığa sahiptirler.

Verilerin Analizi

Veri analizinde, öncelikle Shapiro-Wilk-W testi ile normallik analizi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik bulguları için frekans ve yüzde; ilişkisiz ölçümlerde ortalama puanların karşılaştırılması için ise Varyans analizi (tek yönlü ANOVA, bağımsız örneklem t-testi), hangi gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemek içinde Tukey testine başvurulmuştur. Bu araştırmada, 32 soru toplam farkındalık ölçek puanı Cronbach Alpha değeri ,785 olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Ait Frekansların Dağılımı

Değişkenler	Düzyey	N	%
Cinsiyet	Kadın	68	33,8
	Erkek	133	66,2
Sınıf	1	50	24,9
	2	48	23,9
	3	53	26,4
	4	50	24,9
Branş	Branş Yok	29	14,4
	Takım Sporları	124	61,7
	Bireysel Sporlar	48	23,9
Lisanslı Sporcu Musunuz?	Evet	112	55,7
	Hayır	89	44,3
Ailenizde Engelli Bir Birey Var Mı?	Evet	35	17,9
	Hayır	166	82,1
Ailede Bulunan Engel Türü	Engel Yok	166	82,6
	Konuşma Engeli	1	0,5
	Zihinsel Engel	23	11,4

Bedensel Engel	11	5,5
----------------	----	-----

Tablo 1'e göre, katılımcıların 36'sının (%17,9) ailesinde engelli bir birey olduğu, 165'inin (%82,1) de ailesinde engelli bir birey olmadığı görülmektedir. Ailesinde engelli bir birey bulunan öğrencilerin 1'inin (%0,5) konuşma engeli, 23'ünün (%11,4) zihinsel engeli ve 11'inin (%5,5) bedensel engeli bulunmaktadır.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerine ait ZEBSEYFÖ Farkındalık Ölçeği Puanları

Değişkenler	Düzyey	N	\bar{x}	Ss	Min.	Max.
Cinsiyet	Kadın	68	115,84	13,66	69,00	138,00
	Erkek	133	111,67	13,82	60,00	136,00
	Toplam	201	113,08	13,87	60,00	138,00
Sınıf	1	50	108,72	16,10	60,00	130,00
	2	48	112,21	12,51	77,00	132,00
	3	53	115,98	13,98	72,00	138,00
	4	50	115,20	11,61	75,00	130,00
	Toplam	201	113,08	13,87	60,00	138,00
Branş	Branş Yok	29	114,90	14,35	60,00	130,00
	Takım Sporları	124	111,94	13,70	69,00	136,00
	Bireysel Sporlar	48	114,92	13,99	72,00	138,00
	Toplam	201	113,08	13,87	60,00	138,00
Lisanslı Sporcu Musunuz?	Evet	112	112,19	14,20	72,00	132,00
	Hayır	89	114,20	13,44	60,00	138,00
	Toplam	201	113,08	13,87	60,00	138,00
Ailenizde Engelli Bir Birey Var Mı?	Evet	36	113,53	13,34	75,00	130,00
	Hayır	165	112,98	14,02	60,00	138,00
	Toplam	201	113,08	13,87	60,00	138,00
Ailede Bulunan Engel Türü	Engel Yok	166	112,92	14,00	60,00	138,00
	Konuşma Engeli	1	128,00		128,00	128,00
	Zihinsel Engel	23	114,65	12,06	93,00	130,00
	Bedensel Engel	11	110,82	16,1	75,00	126,00
	Toplam	201	113,08	13,87	60,00	138,00

Tablo 2'ye göre; Ölçekten alınabilecek en üst puan 160, en az ise 32 puandır. Böylece ölçekten 32 ile 74 puan alan öğrenciler düşük, 75 ile 117 puan arasında alan öğrenciler orta seviyede, 118 ile 160 arasında puan alan öğrencilerse yüksek seviyede farkındalığa sahiptirler. Ailede bulunan engel türü değişkenine göre konuşma engelli yakını olan öğrencinin farkındalık düzeyi yüksek olarak tespit edilmiştir. Diğer Engel türleri ve sınıf, cinsiyet, branş, lisanslı sporcu olma durumu, ailesinde engelli bir birey bulunma değişkenlerine göre ise farkındalık düzeyleri orta seviyede bulunmuştur.

Tablo 3. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Kadın	68	115,84	13,66	199	2,039	,043*
Erkek	133	111,67	13,82	136,505		
Toplam	201	113,08	13,87			

*p<.05

Tablo 3'e göre; çalışmaya katılmış olan öğrencilerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerine cinsiyet değişkenine göre bakıldığında istatistiki olarak kadınlar lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<0,05).

Tablo 4. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre One-Way Anova Testi Sonuçları

Sınıf	N	\bar{X}	Ss	Sd	F	p
1	50	108,72	16,10	3	2,956	,034*
2	48	112,21	12,51	197		
3	53	115,98	13,98	200		
4	50	115,20	11,61			
Toplam	201	113,08	13,87			

*p<.05

Tablo 4'e göre; çalışmaya katılmış olan öğrencilerin farkındalık düzeylerinin sınıf değişkeni yönünden bakıldığında istatistiki açıdan anlamlı farklılık görülmüştür (p<0,05). Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça farkındalığın da aynı doğrultuda arttığı kaydedilmiş olup 3. sınıfların diğer sınıflardan daha yüksek farkındalığa sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 5. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Branş Değişkenine Göre One-Way Anova Testi Sonuçları

Branş	N	\bar{X}	Ss	Sd	F	p
Branş Yok	29	114,90	14,35	2	1,087	,339
Takım Sporları	124	111,94	13,70	198		
Bireysel Sporlar	48	114,92	13,99	200		
Toplam	201	113,08	13,87			

p>.05

Tablo 5'e göre; çalışmaya katılmış olan öğrencilerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin branş değişkenine göre incelenmesinde, branşlar arasındaki farklılıkların istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0,05).

Tablo 6. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Lisanslı Sporcu Olup Olmama Durumlarına Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Lisanslı Sporcu Olma Durumu	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Evet	112	112,19	14,20	199		
Hayır	89	114,20	13,44	193,012	1,030	,305
Toplam	201	113,08	13,87			

p>.05

Tablo 6' ya göre; çalışmaya katılmış olan öğrencilerin zihinsel engelli bulunan kişilerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin lisanslı sporcu olma durumuna göre incelenmesinde, lisanslı sporcu olma durumları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür (p>0,05).

Tablo 7. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Ailede Engelli Birey Değişkenine göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Ailede Engelli Birey Bulunup Bulunmama Durumu	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Evet	36	113,53	13,34	199		
Hayır	165	112,98	14,02	53,253	-,220	,826
Toplam	201	113,08	13,87			

p>.05

Tablo 7' ye göre; çalışmaya katılmış olan öğrencilerin zihinsel engelli bulunan kişilerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin ailede engelli birey değişkeni arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0,05).

Tablo 8. Çalışmaya Katılan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Ailede Bulunan Engel Türüne Göre One-Way Anova Testi Sonuçları

Branş	N	\bar{X}	Ss	Sd	F	p
Engel Yok	166	112,92	14,00	3		
Konuşma Engeli	1	128,00		197		
Zihinsel Engel	23	114,65	12,06	200	,585	,625
Bedensel Engel	11	110,82	16,1			
Toplam	201	113,08	13,87			

p>.05

Tablo 8'e göre; çalışmaya katılmış olan öğrencilerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin ailede bulunan engel türüne göre incelenmesinde, engel türleri arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0,05).

TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmaya katılmış olan Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yeterliliğe sahip olamayan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarının hangi seviyede olduğu;

“cinsiyet, sınıf, branş, lisanslı sporcu olma, ailede engelli birey bulunup bulunmama ve ailede engelli birey var ise engel türü” değişkenlerine göre engelli kişilere yönelik farkındalık ve bu bireylere karşı tutumlarının değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Böylece, çalışmaya katılan kişilerden alınan sonuçlar bu bölümde tartışılmış, yorumlanmış ve daha önce bu alanda yapılmış çalışmalarla desteklenmeye çalışılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, çalışmaya katılmış olan kadın öğrencilerin farkındalıklarının erkek öğrencilerle karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre, çağdaş yaklaşımların benimsenmesi teknolojinin gelişimi ve kadınların toplumda rol almasıyla açıklanabilir. Kemeç vd., (2018)'nin yaptığı çalışmada da benzer şekilde kadın ve erkek fertlerin toplum içerisinde eşit rolleri paylaşması, benzer şekilde mesleki farkındalıklara ve bilgi düzeyine sahip olmaları nedeni ile cinsiyet değişkeninde farkındalık bulunduğu ifade edilmiştir. Karademir vd., (2018)'nin çalışması da bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Katılımcıların sınıf değişkeni açısından farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça farkındalığın da aynı doğrultuda arttığı kaydedilmiş olup 3. sınıfların diğer sınıflardan daha yüksek farkındalığa sahip oldukları saptanmıştır. Buna göre, Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin müfredat kapsamında zorunlu ders olarak engellilerde spor, uyarlanmış beden eğitimi ve spor derslerini 3. ve 4. sınıfta almalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırma bulgusundan farklı olarak Gülünay vd., (2019)'nin yapmış olduğu çalışmada sınıf değişkenine göre beden eğitimi öğretmeni adaylarının farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılamamıştır.

Branş değişkeni bakımından öğrencilerin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Branş değişkenine göre farklılığın bulunmamasının nedeni, öğrencilerin aynı düzeyde ve aynı öğretmenlerden eğitim almalarıyla ifade edilebilir. Ayrıca gerek bireysel sporlar olsun gerekse takım sporları olsun öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri de benzer nitelikte olabilmektedir. Araştırma bulgusundan farklı olarak Kabak (2019) tarafından yapılan çalışmada farklı branştaki öğrencilerin spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık bulunduğu bildirilmiştir. Ancak araştırma bulgusuyla paralellik gösteren çalışmaların sayıca az olduğu dikkat çekmiştir.

Araştırmanın bir başka bulgusunda, farkındalık düzeylerinin lisanslı sporcu olma durumuna göre incelenmesinde, lisanslı sporcu olma durumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu durumun sebebi, engel görülme sıklığının yüksek olması, hemen hemen her bireyin yakınında engelli bir bireyin bulunması ve sosyal medyanın etkisi ile açıklanabilir.

Ailede engelli birey bulunup bulunmama durumuna göre farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Farklılığın bulunmamasının nedeni, araştırma grubunu sayısının eşit olmaması ile ilişkilendirilebilir. Kırimoğlu vd., (2016b) tarafından yapılan çalışmada benzer şekilde ailede engelli bir birey olup olamama durumuna göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. İlgili araştırmanın bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu ifade edilebilir. Buna karşın, Yarım kaya (2018) ile Yarım kaya ve Rizzo (2020) çalışmalarında ailelerinde ya da sınıflarında engelli birey bulunan öğretmenlerin farkındalık ve tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunda ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin farkındalık düzeylerinin ailede bulunan engel türüne göre incelenmesinde ise engel türleri arasındaki farklılıkların istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Farklılığın bulunmamasının sebebi ailede engelli birey olup olmama değişkeni ile benzer şekilde araştırmacı sayısının eşit olamaması, benzer engelli bulunan aile yakınlarına ulaşamaması ile bağdaştırılabilir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin branş, lisanslı sporcu olma, ailede engelli birey bulunup bulunmama ve ailede engelli birey varsa engel türü değişkenine göre istatistiki bağlamda farklılık bulunmuyorken; sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan SBF öğrencilerinin sahip oldukları farkındalıklarına ait puan değerleri karşılaştırıldığında cinsiyet, branş, lisanslı sporcu olma, ailede engelli birey bulunup bulunmama ve ailede engelli birey varsa engel türü ve sınıf değişkenleri bakımından orta düzeyde farkındalığa sahip oldukları tespit edilmiş, sınıf düzeylerindeki farkındalık puanlarında artış gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda farkındalıklarının orta düzeyde olması ve sınıf düzeylerine göre farkındalığın artması spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin almış oldukları eğitimle ve engellilerde spor ile uyarlanmış beden eğitimi ve spor dersinin son sınıfta verilmesiyle açıklanabilir (Akbuğa ve Gürsel, 2007; Gürsul ve Tüzün, 2008). Alanyazında araştırmanın bu bulgusu ile paralellik gösteren çalışmalar mevcuttur (Kırımoğlu vd., 2016a; Atasoy ve Pekel, 2021). Araştırma bulgularından farklı olarak Kırımoğlu vd. (2016b)'nin beden eğitimi öğretmenlerine yönelik yapmış olduğu çalışmada farkındalık düzeylerin yüksek olduğu görülmüştür.

Öneriler

Araştırmada sporcuların farkındalıkları hakkında genel geçer bir değerlendirme yapabilmek adına spor özgeçmişinin daha detaylı ele alınması ve spor branşlarının kategorize edilerek incelenmesi önerilmektedir. Bir başka yönde Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin farkındalık düzeylerinin arttırılması için uygulama alanları çoğaltılabilir, eğitsel oyunlarda engelli bireylere yönelik oyunlar ele alınabilir ve proje çalışmaları gerçekleştirilebilir. Ayrıca gelecekte yapılan çalışmalarla bölüm değişkeni ele alınarak öğretmenlik, antrenörlük, yöneticilik ve rekreasyon bölümleri arasındaki farkındalık düzeyleri karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akbuğa, B. ve Gürsel, F. (2007). Bilgilendirme yoluyla beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, V(1), 5-8.
- Aksoy, V., & Çakmak, Z. (2020). Özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri değerlendirme. İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitim ve kaynaştırma* içinde (s. 143-171). Ankara: Pegem Akademi.
- Atasoy, T., & Pekel, A. (2021). Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 96-107.
- Atasoy, T., & Çimen, K. (2017). 15-20 yaş arası zihinsel engelli sporculara, açık ve kapalı alanlarda uygulanan hareket eğitimi çalışmalarının değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(58), 539-548.
- Baykoç-Dönmez, N. (2011). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. N. Baykoç-Dönmez (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 19-27). Ankara: Eğiten Kitap.

- Baykoç-Dönmez, N., & Şahin, S. (2011). Özel gereksinimli çocuklarda tanı ve değerlendirme. N. Baykoç-Dönmez (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 51-68). Ankara: Eğiten Kitap.
- Graham A., & Reid G. (2000). Physical fitness of adults with an intellectual disability: a 13-year follow-up study. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 71(2), 152-61.
- Gülünay, Y. İ., Kayışoğlu, N. B., & İlhan, E. L. (2019). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 626-639.
- Gürsul, F. ve Tüzün, H. (2008). Öğretmen adaylarının görme ve işitme engelli bireylere karşı farkındalıklarının problem-tabanlı öğrenme yaklaşımı kullanılarak artırılması. *Bilişim'08 Bildiriler Kitabı*, Ankara, Turkey, 7-10.
- Hinckson EA., & Curtis A. (2013). Measuring physical activity in children and youth living with intellectual disabilities: a systematic review. *Research in Developmental Disabilities*, 34(1), 72-86.
- İlhan, E. L., & Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (zebseyfö) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- İlhan, E.L., Esentürk, O.K. & Yarımkaaya, E. (2016). Zihinsel engelli bireylerin sportif etinliklere yönelik tutum ölçeği (zebseytö): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Jornal of Human Sciences*, 13(1), 111-1160.
- İlhan, E. L., Esentürk, O. K., & Yarımkaaya, E. (2019). Zihinsel yetersizliği olan bireylerde özel beden eğitimi ve sporun farkındalık ve tutum perspektifi. G. Hergüner (Ed.), *Her yönüyle spor* içinde (s. 229-250). İstanbul: Güven Plus Grup A. Ş. Yayınları.
- İlhan, L. (2008). Zihinsel engelli çocuklar için beden eğitimi ve sporun genel gelişim süreçleri açısından önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(350), 17-24.
- Kabak, S. (2019). *Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karademir, T., Açak, M., Türkçapar, Ü., & Eroğlu, H. (2018). Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 103-112.
- Kemeç, D.G., Tekkurşun Demir, G., & Koç, S. (2018). Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 153-168. doi: 10.31680/gaunjs.448576
- Kırımoglu, H., Yılmaz, A., Soyer, F., Beyleroğlu, M., & İlhan, E. L. (2016a). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: Beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 80-88.
- Kırımoglu, H., Esentürk, O., İlhan, E. L., Yılmaz, A. ve Kaynak, K. (2016b). İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 231-244
- Metin, N. (2018). *Zihinsel engelli çocuklar* (2. baskı). N. Metin (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar* içinde (s. 73-114). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turan, F. (2018). İletişim, dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar (2. baskı). N. Metin (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar* içinde (s. 179-226). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yarımkaaya, E. , İlhan, E. L. & Karasu, N. (2017). Akran aracılı uyarlanmış fiziksel aktivitelere katılan otizm spektrum bozukluğu olan bir bireyin iletişim becerilerindeki değişimlerin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(02), 225-252.

- Yarımkaya, E., & Rizzo, T. (2020). Beliefs and attitudes of turkish physicaleducators toward teaching students with disabilities in inclusive physical education classes. *Palaestra*, 34(4), 27-36.
- Yarımkaya, E. (2021). The investigation of attitudes and opinions of physical education teachers towards students with special needs from the framework of Theory of Planned Behavior. *Hacettepe University Journal of Education*, 36(3), 562-578.
- Yarımkaya, E., Esenturk, O.K., Ilhan, E. L., & Karasu, N. (2022). A WhatsApp-delivered intervention to promote physical activity in young children with autism spectrum disorder. *International Journal of Developmental Disabilities*, 68(5), 732-743